

Právní dějiny na území Slovenska

Ladislav Vojáček

I. Úvod, periodizace Vznik státu na území Slovenska Prameny práva

Vyučující

- Doc. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc.
- Doc. JUDr. Karel Schelle, CSc.

Literatura

- Vojáček, L., Schelle, K.: Slovenské právni dějiny.
- Ostrava: Key Publishing s. r. o. 2007

Periodizace (9. století–1918)

- Feudální období – 9. století–1848
 - 1. Ranný feudalismus – 9. až 12. st. = Velkomoravská říše a počátky uherského státu
 - 2. Krize patrimoniálního a formování stavovského státu – 13. až 14. století
 - 3. Stavovská monarchie – 15. st. až 1526
 - 4. Absolutizující monarchie – 1526 až 1848
- Období občanské společnosti v habsburské monarchii – 1848 až 1918

Období Československé republiky – 1918 až 1992

- První ČSR – 1918 až 1938
- Druhá Č-SR – 1938 až 1939
- Slovenský stát – 1939 až 1945
- Poválečné období let 1944/45 až 1948
- Období tzv. socialistického státu – 1948 až 1989
 - období unitárního státu – 1948 až 1968
 - období federace – 1968 až 1989
- Polistopadové období – 1989 až 1992

Předstátní období

- dlouhodobý rozpad rodového zřízení
- konkurence tradičních rodových orgánu
- rodová tradice
- Sámova říše

Feudální období – periodizace

- Patrimoniální stát a právo v 9.–12. století
 - a) Velkomoravská říše (Nitransko jako údělné knížectví)
 - b) Počátky uherského státu a práva
- Krize patrimoniálního a formování stavovského státu (13.–14. století)
- Stavovská monarchie
- Absolutizující stát

Feudální období – periodizace (alternativa)

- 1. **Ranný feudalismus** (9.–12. st. = Velkomoravská říše a počátky uherského státu)
- 2. **Feudální rozdrobenost** a její překonávání (13.–14. st.)
- 3. **Stavovská monarchie** (15. st.–1526)
- 4. Absolutismus (1526–1848)

PATRIMONIÁLNÍ POJETÍ STÁTU

- středobodem státní organizace ve středověku panovník (původně celý rod)
- křesťanství = ideologie nové státní moci

KRIZE PATRIMONIÁLNÍHO A FORMOVÁNÍ STAVOVSKÉHO STÁTU (13.–14. STOLETÍ)

- oslabení politické moci panovníků a vzrůst vlivu jednotlivých feudálů
(tatarský vpád v letech 1241–1242)
- etapa jejího nerovnoměrného překonávání (14. století)

OBDOBÍ STAVOVSKÉ MONARCHIE

- pomyslná rovnováha sil
- stát = právnická osoba (Svatoštěpánská koruna)
- právní partikularismus

OBDOBÍ ABSOLUTIZUJÍCÍHO STÁTU

- = úsilí
 - o panovnické samovládí
 - o centralizaci
 - o byrokratizaci
 - o rekatolizaci
 - o refeudalizaci
 - (za Josefa II. i o germanizaci)
- = proces postupného posilování panovnické moci na úkor stavovské obce

Sociální struktura středověké a raně novověké společnosti

1. nerozvinutá sociální struktura raného středověku
2. stavovské rozvrstvení

Sociální rozvrstvení obyvatelstva (1.)

- a) předáci země
- b) kněží
- c) osobně svobodní bojovníci z královských hradů nebo z družin světských a církevních držitelů půdy (hradští jobbagionové) a osobní služebníci předáků země
- d) závislé obyvatelstvo
- e) později vlámszí a němečtí kolonisté...

Sociální rozvrstvení obyvatelstva (2.)

1. Stavý

- Šlechta (vyšší a nižší)
- Duchovenstvo
- Měšťané svobodných královských měst

2. Závislé obyvatelstvo

3. Další skupiny obyvatel

Shrnutí k vývoji státu do roku 1848

1. patrimonální pojetí státu

- středobodem státní organizace ve středověku panovník (velkomoravské kníže, uherský král)

2. stát jako právnická osoba

a) nejdříve moc v rukou panovníka a stavů

- uherská (svatoštěpánská) koruna

b) za absolutismu tendence k panovnickému samovládí, centralizaci států a byrokratizaci státního aparátu

- absolutistická forma feudálního státu se v Uhrách prakticky nikdy plně neprosadila

OBDOBÍ RODÍCIHO SE ÚSTAVNÍHO STÁTU (1848–1918)

- Revoluce let 1848–1849
- Bachovský absolutismus (1849–1859/60/61)
- Období provizoria (1860–1967)
- Období rakousko-uherského dualismu

Obecně k právu

1. Středověké právo

- (často nepsané; zpočátku jednotné, ale pak partikulární = právo hraje podřadnou roli + nízká úroveň právní jistoty)

2. „Moderní“ právo

- (zpravidla kodifikované, vycházející z rovnosti před zákonem = větší právní jistota)

Středověké právo

- = velmi pestrá paletu různých forem, oblastí a pramenů práva
- jejich podoba, význam a vzájemné relace se měnily v čase
- můžeme rozlišovat mezi
 1. a) právem nepsaným
b) právem psaným
 - 2) a) obyčejovým právem
b) právem zachyceným v normativních právních aktech
c) právem vzešlým z rozhodování soudů
 - 3) a) zpočátku relativně jednotným právním řádem
b) pozdějším právním partikularismem
c) prvky moderního pojetí práva (za absolutismu)

Stavovský právní partikularismus

- jeden z nejtypičtějších rysů rozvinuté feudální společnosti
- každá významnější společenská vrstva (jednotlivé stavy, závislé obyvatelstvo) nebo korporace se řídila vlastními právními předpisy

Oblasti středověkého práva

1. **šlechtické** (zemské) právo
2. **partikulární** práva
 - a) městská práva
 - b) horní práva
 - c) selská (vrchnostenská) práva
+
 - d) kanonické právo
+
 - e) sedmihradské a chorvatské právo

Prameny uherského práva

- vnější formy, v nichž je zachycen obsah právních vztahů (= prameny práva ve formálním smyslu)
 - právní obyčeje
 - normativní právní akty
 - decízie

Právní obyčej

- = pravidlo chování
 - vytvořené ve společenském povědomí
 - opírající se o všeobecné přesvědčení obyvatelstva a aplikujících orgánů o jeho správnosti
 - a pro případ porušení sankcionované státem

Tvorba normativních právních aktů

a) **původně**

- panovník

b) **v době stavovské monarchie**

- králové (privilegia) + stavovský sněm + městské, komitátní, vrchnostenské a d. orgánů.

c) **za absolutismu**

- panovníci + uherský sněm + komitátní a městské orgány

Soudcovská tvorba práva

- v Uhrách se vnímala jen jako realizace obyčejového práva
- oficiálně se některá rozhodnutí královské kurie začala považovat za zvláštní druh pramene práva až na přelomu 19. a 20. století (decízie)

Právní knihy

- = soukromé zápisy platného práva
- = pouze prameny poznání práva, ale ...